

Meditsiini ajalugu

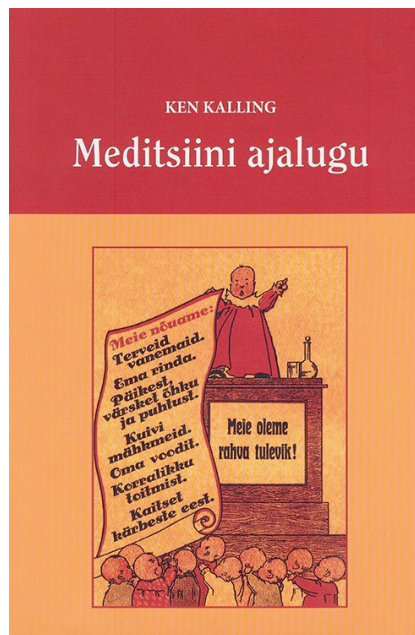
Väino Sinisalu – Eesti Arst

Ken Kalling. Meditsiini ajalugu. Tartu 2017, 333 lk.

Tartu Ülikooli meditsiiniajaloo lektori Ken Kallingu sulest ilmus eelmise aasta lõpul meditsiiniajaloo õpik. Õpiku sisukord lähtub Tartu ülikooli meditsiinivaldkonna ravi eriala üliõpilastele õpetatava meditsiiniajaloo kursuse ülesehitusest. Peatükkide kronoloogiline järjestus ja ülesehitus järgib arstiteaduses domineerinud teooriate arengut.

Sissejuhatavas peatükis on autor rõhutanud, et meditsiiniajaloo õppimine on olnud arstkonna kollegiaalsuse tugevdamise vahend juba aastasadu ja Tartu Ülikoolis on pikk meditsiiniajaloo õpetamise traditsioon. Meditsiiniajalugu näitab, et meditsiin ei ole vaid üks rakendusbioloogia haru, vaid keerukas fenomen, mida mõjutavad erinevad ühiskondlikud ja kultuurilised tegurid. Tänapäeval, mil meditsiiniline kompetents ei ole vaid arstide pärusmaa, peab arst mõistma, et peale loodusteadusest lähtuva peab ta tundma haiguste ja tervishoiuga seotud küsimusi laiemalt. Tartu ülikoolis hakkas eesti keeles meditsiiniajalugu 1933. aastal õpetama kohtumeditiini professor Siegfried Talvik.

Õpiku kolmes esimeses peatükis on käsitletud teemasid, mis arstiteaduslike teooriate ajalooga otseselt ei haaku: keskendutud on inimese kui bioloogilise liigi haiguskäitumisele. Tutvustatud on evolutsioonilise meditsiini teooriat. Inimkond on kogu oma eksistentsi vältel eksisteerinud koos patogeensete parasiitide ja mikroorganismidega. Nakkushaigused on oluliselt mõjutanud inimkonna arengut, varasemas ajaloos loodusliku valiku tegurina, hiljem on epideemiad olnud paljude sotsiaalsete ja ühis-

kondlike muutuste tõukejõuks. Tänapäeval levivate eluviisihaiguste üheks põhjuseks peetakse inimese kaugenemist oma evolutsioonilise adaptatsiooni keskkonnast. Tänapäevased terviseideoloogiad tunnistavad ka ühiskonna olulist osa inimeste tervise kujundajana. Meditsiiniantropoloogia kui haige inimese õpetuse kohaselt on inimene dualistlik olend, kel on nii füüsiline keha kui ka seni teaduse poolt raskesti seletatav vaimne pool. See õpetus teeb vahet tõve ja haiguse ehk haige oleku vahel, esimene on arstiteaduse, teine arstikunsti objekt.

Järgnevates kolmes peatükis on vaadeldud varajase arstikunsti perioodi – antiikajast 16. sajandini. Sel perioodil domineeris nn humoraalteooria ning arstimine ei keskendunud tõvele, vaid patsiendile. Humoraalteooria kohaselt mõjutab inimest neli kehamahla: veri, lima, sapp ja must sapp. Need peavad olema omavahel tasakaalus. Kui

tasakaal häirus, raviti seda vastava vastandiga. Arstid juhendusid endi praktilistest kogemustest. Sellest ajast tänaseni on tuntud Hippokratese mõttetera: *ars longa, vita brevis est* (ld). Keskajal oli arst teoreetik, kes vältis käelist tegevust, jättes selle käsitöölisele nagu kirurgid-habemeajajad.

Järgnev periood, 16.–19. sajand, oli loodusteadustes ja meditsiinis suurte avastuste aeg, 17. sajandil selgitati vereringesüsteemi toimimine, üha enam organismi toimimise seaduspärasusi hakati seletama loodusteaduslike seaduspärasustega. Perioodi lõpuks olid loodud eeldused nn terapeutilise revolutsiooni ajastu sünniks.

Meditsiin hakkas suutma mõista haiguste olemust ja sellest lätudes ka oskama ravida. 19. sajandil hakkas kirurgia kujunema akadeemiliseks erialaks ja asuti selgitama nakkushaiguste tekitajaid ning leidma võimalusi nendega võidelda. Diagnoosimine muutus kunstist teaduseks.

Raamatu järgnevates peatükkides on vaadeldud arstiteaduse mõju ühiskonna arengule. Muu hulgas on vaadeldud naiste osa meditsiiniloos, rahvatervishoiu arengut ning totalitarismi mõju meditsiini arengule 20. sajandi kahe totalitaarse süsteemi näitel. 20. sajandi meditsiini märksõnaks peab autor nn farmakoloogilist revolutsiooni – efektiivsete ravimite kasutuselevõttu. Suurimaks väljakutseks tänapäeva meditsiinis on autori hinnangul tajuda ja hinnata patsienti kui subjekti.

Raamatu viimane peatükk on pühendatud eesti meditsiini ajaloo süstemaatilisele käsitlemisele.

Kokkuvõtteks: raamat on haarav ja õpetlik lugemisvara nii üliõpilastele kui ka kõigile arstidele, sõltumata erialast.